

כשאדם עוסק במלאכת קודש, המצריכה חכמה מיוחדת – כגון חינוך ילדי ישראל, כפסק הרמב"ם⁴⁴ "מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים" – אל לו להסתפק בעשיית החלקים המתאימים לכבודו ולמעלת חכמתו, ולהשאיר לאחרים את הפרטים הנחותים יותר, אלא עליו לטפל בעצמו בכל הדברים הדרושים, גם אלו הנראים כפרטים טפלים וחיצוניים⁴⁵.

רק כשהמחנך מתמסר כל-כולו למען טובתו של התלמיד, ודואג גם לפרטים הטפלים והחיצוניים, "יתדות ומיתרים" – מובטח הוא שפעולתו תהיה דבר בר-קיימא, ושתלמידיו "לא ינועו ברוח" – לא יושפעו מהרוחות הרעות המנשבות בעולם.

(לקוטי שיחות חל"א ע' 200 ואילך)

יג

וְכָל אִישׁ אִשׁר נִמְצָא אֹתוֹ תִּכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֶרְת אֵילָם מְאָדָּמִים וְעֶרְת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ...
וְכָל אִשָּׁה חֲכָמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיִּבְיֵאוּ מִטּוֹה אֶת הַתְּכֵלֶת
וְאֶת הָאַרְגָּמָן אֶת תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ. וְכָל הַנָּשִׁים
אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֶתְנָה בְּחֻכְמָה טָווּ אֶת הָעִזִּים (לה, כג-כו)

מכתובים אלה ניכר הבדל בולט בין האנשים לנשים באופן השתתפותם
בנדבת חומרי האריגה למשכן:

האנשים הביאו בנדבתם את חומרי האריגה כמות שהם – בצורתם
הגולמית, מבלי לטוות אותם לחוטים ולהכינם לשימוש מלאכת המשכן;

44. הלכות תלמוד תורה פ"א ה"ב.

45. וכנרמז בדברי חז"ל (הובאו ברש"י עקב ח, א) "אין המצוה נקראת אלא על שם גומרה".

ואילו הנשים לא הסתפקו בהבאת החומרים עצמם, אלא טוו אותם תחילה, והביאו "מטווה" – חוטים טוויים ומוכנים.

ויש לבאר את הסיבה לכך – בשני אופנים:

(א) בדרך ההלכה:

מלאכת המשכן היתה צריכה להיעשות "לשמה" – לשם קדושת המשכן (כפירוש רש"י על הפסוק "ויקחו לי תרומה"⁴⁶: "לי – לשמי"). ולכן לא הותר לאנשים להשתתף בעצמם במלאכת המשכן, מאחר שהם השתתפו בחטא העגל, ולא ניתן היה לסמוך בוודאות על כך שיעשו את מלאכתם "לשמה"⁴⁷; והיחידים שזכו לנאמנות זו הם "חכמי הלב" – אלו שהקב"ה בחר בהם ו"מילא אותם חכמת לב"⁴⁸.

הנשים, לעומת זאת, לא השתתפו בחטא העגל⁴⁹, ולכן הותר להן להשתתף בעצמן במלאכת המשכן, שכן לא היה מקום להסתפק בכך שעשייתן היא "לשמה".

(ב) על-פי פנימיות העניינים⁵⁰:

ידוע, שאיש ואשה מהווים משל ליחס שבין הקב"ה (ה"איש") וכנסת ישראל (ה"אשה")⁵¹.

הבדל זה שבין איש לאשה מתבטא גם ביחסם השונה של אנשים ונשים לעניינים הנוגעים לעבודת ה' ולמילוי רצונו של הקב"ה:

-
46. תחילת פרשת תרומה.
 47. והותר לקבל מהם רק את הנדבה עצמה.
 48. לקמן פסוק לה.
 49. פרקי דרבי אליעזר פמ"ה. תנחומא תשא יט. ועוד.
 50. בעניין זה ראה גם לעיל, פרשת תרומה ביאור ד.
 51. ראה רמב"ם הלכות תשובה פ"י ה"ג. וראה גם המאור שבתורה לספר בראשית, ע' קכז.

אנשים (שהם כנגד הקב"ה) – נוטים מטבעם להיצמד לציוויו של הקב"ה כמות שהוא, מבלי להתנדב מיוזמתם ליותר מכך;

ואילו הנשים (שהם כנגד כנסת ישראל) – מעדיפות להתנדב ולתרדם מיוזמתן, מעבר לדברים שהקב"ה מצווה לעשות במפורש.

ולכן מצינו שדוקא הנשים לא הסתפקו בהבאת החומרים לנדבת המשכן כמות שהם⁵² (כפי שצוה הקב"ה), אלא הוסיפו ותרמו גם את יכולותיהן וכישוריהן בכך שטוו בעצמן את החומרים למשכן⁵³.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 456; חל"א ע' 209; חכ"ו ע' 267 ואילך)

❖

יד

וְכֹל הַנְּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לְבֵן אֶתְנָה בְּחִכְמָה טָווּ אֶת הָעֵינִים
(לה, כו)

"היא היתה אומנות יתרה, שמעל גבי העיזים טווין אותן" (רש"י)

יש לשאול: מדוע משנה רש"י מלשון הכתוב "וכל הנשים אשר נשא ליבן אותנה בחכמה"⁵⁴, וכותב "היא היתה אומנות יתרה"?

ויש לבאר, שכוונת רש"י בכך היא להסביר את מעלתו של סוג טווייה זה – טווייה "מעל גבי העיזים" – שניתנת להתפרש בשני אופנים:

52. נוסף על כך שגם בנדבת המשכן עצמה השתתפו הנשים יותר מהאנשים, כלשון הכתוב (לעיל פסוק כב) "ויבואו האנשים על הנשים", כלומר שהאנשים היו טפלים לנשים (רמב"ן ועוד).

53. התנדבות זו בולטת במיוחד בטוויית העיזים, שהיתה "אומנות יתרה" (כדברי רש"י; וראה בביאורים הבאים): אמנם הן לא נצטוו לעשות זאת, אך היה ברור להן שהעובדה שניתן להן כישרון מיוחד זה נועדה כדי לנצלו לשם בניית המשכן והשראת השכינה בישראל.

54. וגם בגמרא (שבת עד, ב; וראה שם צט, א) – שהיא לכאורה מקור דברי רש"י – נאמר "חכמה יתרה". וראה גם בביאור הבא.

פרשת ויקהל

תרכט

ה'תשס"ו

א) המעלה היא בערכה הרוחני של התרומה: כשם שישנה מעלה בסוג החי על סוג הצומח – כך ישנה מעלה בשער "חי", המחובר לבהמה ויונק מגופה, על שער שנגזז ואין בו עוד חיות. ולכן העדיפו הנשים לטוות את השער על גבי העיזים, כדי שיוכלו לתרום למשכן תרומה נעלית יותר – תרומה של חלק מיצור חי.

ב) המעלה היא מבחינת איכות הטווייה: כשהשער מחובר לעיזים – הוא לח ורך יותר, וכתוצאה מכך הטווייה היא משובחת יותר⁵⁵.

ולכן מדגיש רש"י "היא היתה אומנות יתרה": המעלה בטווייה זו אינה רק מבחינת ערכה הרוחני (בהתאם לאופן הראשון), אלא גם מבחינת האומנות שבדבר – איכות הטווייה – ישנה מעלה בטוויית השער כשהוא על גבי העיזים (בהתאם לאופן השני).

ויקהל

◇ ◇ ◇

ויש לבאר את הסיבה להעדפת האופן השני – בהתאם לשיטתו של רש"י עצמו בתחילת פרשת תצוה, בפירוש המלים "שמן זית זך":

יש מפרשים⁵⁶ שם, שהמלה "זך" מתייחסת לזית – כלומר שהזית צריך להיות נקי ויפה; אולם רש"י מפרש שהמלה "זך" מתייחסת לשמן, שעליו להיות נקי מתערובת שמרים, ולא לזית שממנו מפיקים את השמן. והסיבה לכך – משום שלדעת רש"י יש חשיבות רק ליופיו ולאיכותו של המוצר המוגמר, ולא לאיכותו של החומר בשלבי ההכנה המוקדמים יותר שלו⁵⁷.

והוא הדין בענייננו:

רש"י אינו מסתפק באופן הראשון (שלפיו העדיפות בטוויית השער על גבי העיזים היא כדי שהתרומה תהיה חלק מיצור חי) – כי מאחר שהשימוש בפועל בחוטי שער העיזים הוא רק לאחר גזיזתם מעל העיזים,

55. ראה ספורנו כאן.

56. אבן עזרא.

57. ראה לעיל, פרשת תצוה ביאור ו. עיין שם.

אין חשיבות לכך שבשלב מוקדם יותר (בשעת מסירתם לרשות ההקדש) הם היו חלק מיצור חי, ואין זו סיבה מספקת לשימוש בשיטת טווייה חריגה שכזו.

ולכן מפרש רש"י "היא היתה אומנות יתרה": העדיפות בטווייה זו היתה גם מבחינת התוצאה הסופית של הטווייה, שכן טוויית השער הרוך והלח הניבה חוטים איכותיים יותר.

לפי האמור ניתן לתרץ קושיא נוספת בפרשתנו:

לפי סדר מעשה המשכן המתואר בהמשך הפרשה⁵⁸, הכינו תחילה עושי המלאכה את היריעות שכיסו את המשכן, ורק לאחר-מכן את הקרשים ששימשו לו דפנות.

ולכאורה סדר זה דורש ביאור⁵⁹:

מדברי רש"י בפרשת פקודי⁶⁰ עולה, שבניית המשכן היתה צריכה להיות בהתאם ל"מנהג עולם" – הנוהג הרגיל בבניית בית. מדוע איפוא נעשו תחילה היריעות, ששימשו כגג המשכן, ורק לאחר-מכן הקרשים, ששימשו כקירותיו – בניגוד לסדר הבנייה הרגיל, שתחילה בונים את קירות הבית ורק לאחר-מכן את גגו⁶¹?

אך לפי האמור הדברים מובנים:

מאחר שהנשים הביאו, זמן קצר לאחר ההכרזה על נדבת המשכן, את מטווה העיזים כשהוא מחובר עדיין לגוף העיזים, דבר שהעניק לו איכות משופרת – היה הכרח להשתמש במטווה מיד לאחר גזירתו מן העיזים,

58. לו, ח ואילך.

59. ראה גם חזקוני פרשתנו לו, ח. דעת זקנים מבעלי התוספות לו, יד.

60. לח, כב.

61. וכך היה הסדר גם בהקמת המשכן עצמו, כמסופר בפרשת פקודי (מ, יח-יט): "ויקם משה את המשכן, ויתן את אדניו, וישם את קרשיו, ויתן את בריחיו, ויקם את עמודיו, ויפרוש את האהל על המשכן".

לפני שיספיק לאבד את איכותו כמטווה "חי" (ומובן שלא היה אפשרי להשאיר אותו מחובר לעיזים, שהרי שער העיזים היה ממשיך לצמוח ומקלקל את המטווה⁶²).

ולכן היה הכרח להתחיל בעשיית יריעות העיזים⁶³, ורק לאחר-מכן ניתן היה להתפנות לעשיית הקרשים.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 449 ואילך)

אוצר החכמה

טו

וְכָל אִשָּׁה חֲכָמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מִטּוֹה אֶת הַתְּכֵלֶת
וְאֶת הָאֲרָגְמָן אֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ. וְכָל הַנָּשִׁים
אֲשֶׁר נָשָׂא לְבָן אֶתְנָה בְּחֲכָמָה טָווּ אֶת הָעִזִּים (לה, כה-כו)

"היא היתה אומנות יתרה, שמעל גבי העיזים טווין אותן" (רש"י)

בעניין זה ישנו הבדל בין לשון הגמרא⁶⁴ ללשון רש"י: בגמרא נאמר שטווייה זו היתה "חכמה יתרה" (כלשון הכתוב), ואילו רש"י נוקט בלשון "אומנות יתרה"⁶⁵.

ויש לבאר את היסוד להבדל זה על-פי דברי הגאון הרוגצ'ובי⁶⁶, המסביר את סיבת ההבדל בין שני סוגי הטווייה – טוויית התכלת, הארגמן, תולעת השני והשש (שהיתה בדרך הרגילה), וטוויית העיזים (שהיתה "מעל גבי העיזים"):

62. וזאת מלבד הצער המיותר שהיה הדבר גורם לעיזים.

63. אלא שהקדימו לכך את עשיית היריעות התחתונות, משום שהכתוב מדגיש (תרומה כו, ז) שיריעות העיזים נועדו "לאוהל על המשכן" ("לפרוש אותן על היריעות התחתונות" – כפירוש רש"י שם), ולכן היה מן ההכרח לעשות את יריעות המשכן תחילה.

64. שבת עד, ב.

65. וראה גם בביאור הקודם (ביאור יד).

66. צפנת פענח על התורה כאן.

ככלל – נאסר על הנשים להשתתף במלאכת המשכן, משום שמלאכת המשכן נחשבת ל"מצות עשה שהזמן גרמא" (שכן "אין בניין בית המקדש בלילה"⁶⁷), שנשים פטורות ממנה⁶⁸; יחד עם זאת, באותם חלקים במשכן שהיו נחוצים והכרחיים לשם הקרבת הקרבנות – הותר לנשים להשתתף, שכן חובת הקרבת הקרבנות מוטלת גם על הנשים.

ומכאן נובע הבדל בין היריעות התחתונות ("יריעות המשכן", שנעשו מתכלת, ארגמן, תולעת שני ושש) ובין היריעות העליונות (יריעות העיזים):

¹¹³⁴⁵⁶⁷היריעות התחתונות היו הכיסוי הראשוני של המשכן, ובלעדיהן המשכן לא נחשב כ"אוהל מועד", ואסור היה להקריב בו קרבנות; ולכן הותר לנשים להשתתף בטוויית התכלת, הארגמן, תולעת השני והשש – משום שטווייה זו היתה נחוצה לשם ייצור יריעות המשכן, ההכרחיות לשם הקרבת הקרבנות.

יריעות העיזים, לעומת זאת, שימשו ככיסוי נוסף, מעבר לכיסוי הבסיסי של יריעות המשכן, וגם בלעדיהן היה המשכן כשר וראוי להקריב בו קרבנות. ומאחר שיריעות העיזים לא היו נחוצות לשם הקרבת הקרבנות – נאסר על הנשים לטוות את שער העיזים בדרך הרגילה; ולכן הן עשו זאת בדרך מיוחדת – טווייה "מעל גבי העיזים", שאינה נחשבת כמלאכה אלא כ"חכמה יתרה", ולכן הדבר לא נאסר עליהן⁶⁹.

אלא שהסבר זה של הרוגצ'ובי תקף רק לשיטת הגמרא, המפרשת⁷⁰ שהכתוב⁷¹ "ויפרוש את האוהל על המשכן" מתייחס ליריעות המשכן

67. שבועות טו, ב.

68. כל זאת לפי שיטת רבנו תם (גיטין מה, ב תוספות ד"ה כל), שאסור לנשים להכין מצוה שהן פטורות ממנה (ולכן "אין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית"). וראה נתיב חיים ופרי מגדים אורח חיים בתחילת סימן יד. שו"ת בית יצחק אורח חיים סימן ג אות ה ואילך.

69. יש לציין, שפירוש זה בדברי הגמרא הוא פירוש מקורי של הרוגצ'ובי, ואילו מדברי רש"י והתוספות שם מובן שהם פירשו את הגמרא בדרך אחרת.

70. שבת כח, א.

(היריעות התחתונות), כך שמיד עם פריסת יריעות אלה – עוד לפני פריסת יריעות העיזים – נחשב המשכן כ"אוהל" הכשר להקרבת קרבנות.

רש"י, לעומת זאת, מפרש⁷² שהכתוב "ויפרוש את האוהל על המשכן" מתייחס דוקא ליריעות העליונות, יריעות העיזים⁷³; ונמצא, שלפי שיטתו (בדרך הפשט⁷⁴) רק יריעות העיזים מגדירות את המשכן כ"אוהל", ובלעדיהן הוא פסול לקרבנות.

ונמצא, שלפי רש"י הותר לנשים לעסוק ללא הגבלה גם בטוויית שער העיזים, שהרי שער העיזים היה נחוץ לצורך היריעות העליונות, שלדעתו אף הן היו הכרחיות לשם הקרבת הקרבנות.

זהו, איפוא, ההסבר להבדל הלשוניות בין הגמרא לרש"י:

הגמרא נוקטת שהטווייה "מעל גבי העיזים" היתה "חכמה יתרה" – מאחר שלפי שיטת הגמרא נאסר על הנשים לעסוק במלאכת הכנת שער העיזים, ולכן היה עליהן לעשות זאת בדרך מתוחכמת, שאינה נחשבת למלאכה אלא ל"חכמה יתרה" בלבד;

ואילו רש"י מפרש שטווייה זו היתה "אומנות יתרה" – מאחר שלפי שיטתו הותר לנשים לעסוק במלאכת הכנת שער העיזים גם בדרך של אומנות ומלאכה, מאחר שיריעות העיזים היו נחוצות לצורך הקרבת הקרבנות.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 453 ואילך)

71. פקודי מ, יז.

72. פקודי שם.

73. וכמשמעותו הפשוטה של הכתוב בפרשת תרומה (כו, ז) "ועשית יריעות עיזים לאוהל על המשכן". כלומר, שהיריעות התחתונות נחשבות חלק מה"משכן" עצמו, ורק יריעות העיזים הן ה"אוהל" שמעל ה"משכן". וראה פרש"י תרומה כו, א; כו, יד; ויקהל לה, יא.

74. ראה נחלת יעקב שם.